

„A LEÍRT SZÓ FELELŐSSÉGE” – KÖSZÖNTJÜK A 75 ÉVES DEÁK FERENC ISTVÁN NY. BV. ALEZREDEST, A BÖRTÖNÜGYI SZEMLE EGYKORI FELELŐS SZERKESZTŐJÉT

A magyar börtönügyi szakirodalom történetében kevés olyan név akad, mely oly szorosán kötődne a büntetés-végrehajtással kapcsolatos közgondolkodás és a tudományos szemlélet formálásához, mint Deák Ferenc Istváné. Aki az elmúlt évtizedekben kezébe vette a Börtönügyi Szemlét, egy olyan folyóirattal találkozott, melynek minden sora mögött ott rejtett a felelős szerkesztő precizitása, szakmai alázata és elkötelezettsége.

Különös megtiszteltetés számunkra, hogy e hasábkon köszönhetjük őt, hiszen Deák Ferenc István nyugalmazott büntetés-végrehajtási alezredes nem csupán gondozta a kéziratokat; ő volt a hazai börtönügyi diskurzus egyik legfontosabb „szűrője” és alakítója. Szerkesztői munkássága idején a Börtönügyi Szemle olyan meghatározó szakmai fórummá vált, ahol a tudományos szemlélet és a gyakorlati tapasztalat szerves egységet alkotva teremtett alapot a szakmai párbeszédhez.

Születésnapja alkalmából nem csupán a felelős szerkesztőt, hanem a nagyrabecsült kollégát és a hiteles szakembert köszöntjük. Az alábbi interjúban a múlt tanulságairól, valamint a szerkesztői hivatás kulisszatitkairól és sajátosságairól beszélgettünk vele.

[Börtönügyi Szemle] *Minden jelentős életpálya mögött áll egy meghatározó pillanat vagy egy belső hajtóerő. Visszatekintve az évtizedekkel ezelőtti kezdetekre: mi inspirálta arra, hogy a büntetés-végrehajtási szakmát válassza hivatásul, és mi volt az a hajtóerő, ami mindvégig ezen az úton tartotta?*

[Deák Ferenc] Egy rövid visszatekintéssel kell kezdenem, amely remélhetően a kérdésre adott válaszat is magában foglalja. 1992 őszén a büntetés-végrehajtási (a továbbiakban: bv.) szervezet könyvtárost keresett a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága (a továbbiakban: BVOP) szakkönyvtárának kezelésére, mely beosztást elnyertem, így kerültem a szervezethez polgári alkalmazottként. Előtte a Nemzeti Szakképzési Intézet (NSZI) könyvtárosa voltam. A jelentős számú könyvtári anyag rendszerezése, feldolgozása mellett számos feladatom adódott nemzetközi konferenciák szervezésében is, mivel a szakkönyvtár a BVOP nemzetközi részlegéhez tartozott akkoriban. Tudni érdemes, hogy a rendszerváltást követően élénk tapasztalatcsere bontakozott

ki a magyar és a nyugati bv. szervezetek között, mely tanulmányutakban és Magyarországon megtartott nemzetközi konferenciák megrendezésében mutatkozott meg, illetve szervezetünk jó kapcsolatokat ápol a kelet-európai (elsősorban a szlovák és a lengyel) bv. szervezetekkel is. Én magam is részt vehettem néhány tanulmányúton Szlovákiában és Finnországban.

A 90-es évek közepén, a BVOP átszervezése során – akkor már hivatásos személyi állományi tagként – az országos parancsnokság Módszertani Főosztályához kerültem, ahol a szakkönyvtár működtetése mellett börtönkönyvtári útmutatókat készítettem, továbbá bv. intézeti felmérésekben, kutatásokban vettem részt. 2003 őszén, amikor a Börtönügyi Szemle szerkesztését akkori előljárom felkérésére átvettem, úgy érzem, hogy már kellő tapasztalat birtokában voltam a feladat ellátásához.

[BSZ] *Több mint egy évtizeden át volt a Börtönügyi Szemle felelős szerkesztője. Mit adott ez Önnek, milyen élményei, örömei, nehézségei voltak a folyóirat szerkesztése során? Mire volt a legbüszkébb a szolgálatellátása alatt?*

[DF] A Börtönügyi Szemle szerkesztése során meglehetősen nagyfokú szabadságot kaptam. Munkámat ugyanakkor erős kontroll is kísérte, ami nem is elsősorban mindenkor előljárom, hanem a Szemle szerkesztőbizottsága részéről nyilvánult meg. Minden lapszám megjelenését bizottsági ülés előzte meg, az esetek többségében az országos parancsnok részvételével, elnökletével. A találkozók során a bizottság tagjai értékelték az előző számot, majd megvitatták a benyújtott laptervet. Hozzá kell tennem, hogy a bizottsági tagok az összes megjelenésre szánt anyagot előzetesen megkapták, sőt azokat sok esetben lektorálták is. Fontosnak tartom kiemelni, hogy a szerkesztőbizottság tagjaitól és az országos vezetéstől az esetleges kritikákon túl rendkívül sok segítséget kaptam, valamennyien fontosnak tartották a folyóirat megjelenését. Büszkeséggel tölt el, hogy a megjelent lapszámok – a bv. szervezeten belülről, valamint a külsős olvasók részéről is – általában pozitív visszajelzést kaptak, ami további hajtóerőt adott számomra. A munkám során biztonságot adott, hogy szinte sohasem voltam kézirat szűkében. Ehhez persze szívós szervezőmunkára volt szükség, így a különböző területekről érkező szerzőkből nem volt hiány. Nehézségként a folyóiratszámok határidőn belüli közzétételét említeném, de szerencsére mindig sikerült nagyobb csúszások nélkül megjelentetni az aktuális lapszámot.

[BSZ] *Felelős szerkesztői szolgálata alatt hogy látta, mi volt a folyóirat legfontosabb küldetése azokban az években, és ez hogyan változott azóta?*

[DF] Úgy érzem, hogy a Börtönügyi Szemlének sikerült közvetítenie azokat a kihívásokat, melyek a szervezet életében megjelentek. Ezt két emlékezetes példával szemléltetném. Mint már említettem, 2003 őszén lettem a Szemle felelős szerkesztője. Ezt

az időszakot az európai uniós csatlakozás előkészületei jellemezték, amit igyekeztem a folyóirat tartalmában is bemutatni. Évekkel később a lap számos anyagot közölt az új Bv. törvény¹ előkészületeiről, majd implementációjáról. Véleményem szerint ez a közvetítői szerep napjainkban is megvalósul, például a Börtönügyi Szemle 2025/1. számának több tanulmánya is a 2013. évi CCXL. törvény módosításával kapcsolatos kérdéseket tárgyalta.

[BSZ] *A szakmában közismert volt a precizitása, lelkiismeretessége és pontossága. Milyen „szerkesztői kódexet” követett, amikor egy-egy kézirattal dolgozott?*

[DF] A szövegek gondozására volt magyar szakos tanárként valóban nagy gondot fordítottam. Szerencsére az esetek többségében kevés javítanivaló volt a szövegekben, ha pedig az adott cikkben volt valami, amit nem értettem, konzultáltam a szerzővel. A véglegesnek szánt, javított anyagokat általában visszaküldtem a szerzőknek, helybenhagyásukat kérve.

[BSZ] *Hogyan sikerült a Börtönügyi Szemlét a gyakorlati büntetés-végrehajtási tevékenység és a tudományos igényesség határán tartani, hogy a gyakorlati szakemberek és a kutatók számára is irányadó fórum maradjon?*

[DF] Arra törekedtem, hogy a Börtönügyi Szemle – amennyire csak lehet – jelenítse meg a bv. tevékenységrendszerének összetettségét. Volt, amikor a – régi szóhasználatból élve – neveléssel és foglalkoztatással kapcsolatos cikkek, tanulmányok egy-egy lapszámban túlsúlyba kerültek, de a biztonsági területtel foglalkozó anyagok is szép számmal szerepeltek a Szemlében. Ez a fajta kiegyensúlyozás jellemezte – reményeim szerint – a belső és a külső szerzők, illetve a gyakorlati szakemberek és a kutatók arányát. Az utóbbiak esetében a tudományos igényesség rendszerint adott volt, de számos bv. szervezeten belüli szerző publikációja is megütötte a tudományosság mércéjét. Ezen kívül a folyóiratnak voltak a tudományhoz csak lazán kötődő, kifejezetten tájékoztató jellegű rovatok (Eseménynaptár, Hírek a börtönvilágból, Könyvajánló) is.

[BSZ] *Mennyire volt nehéz összeegyeztetni a hivatásos jogviszonnyal járó fegyelmet és a szerkesztői munkához szükséges kreativitást?*

[DF] Ennek a két dolognak az összeegyeztetése nem okozott problémát. Fegyelemre leginkább azért volt szükség, hogy a megjelenési határidőket betartsuk. Az, hogy többes számot használtam, nem véletlen: itt kell szót ejtenem a folyóirat gyors és leleményes

1 2013. évi CCXL. törvény a büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról

tördelőiről, illetve a Duna-Mix Kft. nyomdájáról. Nélkülük nem lett volna minőségi, határidőket betartó lapkiadás.

[BSZ] *Melyik lapszámra vagy tanulmányra emlékszik vissza a legszívesebben, amelynek a gondozása különösen nagy kihívást jelentett?*

[DF] Számos lapszámra vagy tanulmányra emlékszem szívesen. Olyan anyagok is bőven akadtak, melyeknek gondozása nagy kihívást jelentett. Közülük egyet emelek ki. A Börtönügyi Szemle 2015. évi 3. számában jelent meg dr. Estók József ny. bv. dandártábornok „Az országos, regionális és járási bv. intézetek elnevezésének változásai, különös tekintettel a járási börtönökre” című nagyívű, hiánypótló tanulmánya, mely a magyar börtönügy történetének közel 150 évére tekintett vissza. Ez az anyag azért jelentett számomra nagy kihívást, mert rengeteg adatnak kellett utánanéznem a szöveggondozás során.

[BSZ] *Szerkesztőként számtalan szerzőt segített a publikálás útján. Mi volt az a leggyakoribb tanács, amit a fiatal, írni vágyó tiszteknek adott?*

[DF] Nagyzolnék, ha azt mondanám, hogy általános érvényű tanácsokkal láttam el a fiatal, írni vágyó tiszteket. Mindig az adott produktumból, a szövegből indultam ki. Ilyesfajta kérdések foglalkoztattak akkor: Túl elméleti-e a szerző megközelítése, vagy pont, hogy a gyakorlati világtól tud nehezen elszakadni? Hol terjengős az anyag, vagy éppen hol szükséges, további kifejtést igénylő? Mai fejjel úgy fogalmaznék: jó, ha egy fiatal tiszt jól ír, és jó, ha publikál, mert a szakmai gondolatok megfogalmazása a bv. szervezet hasznára válhat és önfejlesztésnek sem utolsó.

[BSZ] *Pályafutása során a büntetés-végrehajtás központi könyvtárát is gondozta. Hogyan segítette a könyvtárosi rendszerszemlélet a felelős szerkesztői munkában?*

[DF] A szakkönyvtár működtetése és a Börtönügyi Szemle szerkesztése érdekesen hatott egymásra. Egyfelől a könyvtár jelentős mennyiségű szakmai háttéranyaggal (útijelentések, szakdolgozatok, szakfordítások, belső utasítások stb.) is rendelkezett, melyekbe az érdeklődők betekintheztek. Ez a gazdag dokumentumtár a Szemle szerkesztéséhez is biztos alapot nyújtott. Másfelől a könyvtár látogatói számára az alapvető szakirodalmat – a Börtönügyi Szemle témagazdagságából következően – a folyóiratban megjelent cikkek, tanulmányok szolgáltatták. Az egymásra hatás gondolatát folytatva hadd ejtsek szót a látogatókról. A BVOP szakkönyvtárát sokan igénybe vették: a parancsnokság dolgozói, az akkori Rendőrtiszti Főiskola hallgatói és külső szakdolgozatók, kutatók. Elmondhatom, hogy közülük nem egy vált a Szemle szerzőjévé.

[BSZ] *A könyvtár és a szerkesztőség is a „tudás őrzőhelye”. Könyvtárosként és szerkesztőként is látta, hogyan változnak a szakmai trendek: Ön szerint mi az a „kötelező olvasmány” a börtönügy területén, melyet ma is minden szakembernek ismernie kell?*

[DF] A válaszon gondolkodva több kiadvány is eszembe jutott, de – ismerve a mai kor emberének időhiányát – csak egyet választok. Ez pedig Lőrincz József és Mezey Barna közös munkája, „A magyar börtönügy története” című könyv, mely 2019-ben jelent meg a Dialóg Campus gondozásában. Közhely, de aki a múltját nem ismeri, nem érti a jelent, és nem építheti a jövőjét.

[BSZ] *A digitális világ térnyerése előtt hogyan zajlott a szerkesztőségi munka? Hiányzik Önnek valami abból a „papíralapú” korszakból?*

[DF] Szerkesztői munkám kezdetekor, a kétezres évek elején az anyagokat már többnyire e-mailben vagy floppy² n kaptam meg, ami nagy könnyebbséget jelentett. A „papíralapú” korszak olyan formában még létezett, hogy a cikkek, tanulmányok kinyomtatva is eljutottak hozzám. Általában a nyomtatott változatot olvastam el először, de a szöveget már számítógépen javítottam.

[BSZ] *Nyugdíjas éve alatt is szokta még követni a büntetés-végrehajtással kapcsolatos aktualitásokat, híreket? Mivel tölti a szabadidejét?*

[DF] 2015 végén „vonultam vissza”, nyugdíjba már korábban elmentem. A büntetés-végrehajtással kapcsolatos aktualitásokat, híreket elsősorban a Börtönügyi Szemle interneten is elérhető számaiból követem. Itt jegyzem meg: örömmel láttam, hogy a folyóirat anyagai már elérhetőek az MTA Open Journal Systems felületén is. Ami a szabadidőmet illeti: sokat „unokázom” – feleségemnek és nekem összesen hat unokánk van –, illetve vannak különféle hobbijaim is (például absztrakt képeket festek).

[BSZ] *Mit üzen a mai fiatal bv. generációnak és a Börtönügyi Szemle jelenlegi szerkesztőinek: mi a titka annak, hogy egy szakmai folyóirat évtizedeken át releváns maradjon?*

[DF] A büntetés-végrehajtásban dolgozó fiatal generációnak azt üzenem, hogy munkájuk során szilárdítsák és őrizzék meg szakmai identitásukat, elköteleződésüket, építsenek a szakma pozitív hagyományaira, de keressék az új megoldásokat. A Börtönügyi Szemle szerkesztőinek csak azt tolmácsolhatom, hogy így tovább, jó úton járnak, hiszen a folyóirat továbbra is a bv. szervezet valódi szakmai fórumaként szolgál.

2 Adattároló eszköz.

Beszélgetésünk végén nemcsak egy gazdag életút emlékképei rajzolódtak ki előttünk, hanem egy olyan szakmai hitvallás is, mely a pontosságot és a tudás tiszteletét állítja középpontba. Deák Ferenc István ny. bv. alezredes úr munkássága emlékeztet minket arra, hogy a Börtönügyi Szemle nem csupán egy folyóirat, hanem egy olyan híd is, amely összeköti a tudományt a gyakorlattal. Az általa képviselt igényesség ma is mértékadó a szerkesztőség számára és mindenkinek, aki a büntetés-végrehajtás szakirodalmával foglalkozik.

Engedje meg, Alezredes Úr, hogy a szerkesztőség és az olvasók nevében még egyszer megköszönjük az értékkeremtő évtizedeket, és kívánjunk Önnek erőt, egészséget és töretlen szellemi frissességet születésnapja alkalmából. Bízunk benne, hogy az Ön által lefektetett alapokra továbbra is büszkén építkezhet a szakma.